

Foll. 20.435

UNIVERSÆ PHILOSOPHIÆ POSITIONES

NONNULLÆ,

IUXTA INCONCUSSA, TUTISSIMAQUE

Divi Thomæ Aquinatis Dogmata.

20.435

QUAS

Pro septem liberalium Artium Magisterio obtinendo, publicæ disputationi exponit, Deo favente, D. Ioannes Garcia Alcaraz & Moya, huius Oriolensis Universitatis Alumnus, & Philosophiæ Bachalaureus.

CUI

Patronus aderit D. IOANNES YELMA, Philosophiæ Magistr. Sac. Theolog. D. & Philosoph. Moralis Cathedræ in eadem Univers. Moderator Proprietarius.

Agonis locum parabit Florentissima hæc nostra Pontificia, & Regia Universitas. Die XII. mensis Junii, anni M.DCC.LXXXVIII.

MURCIÆ:

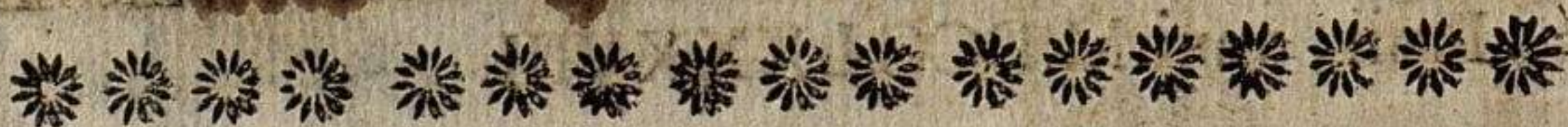
EX OFFICINA FRANCISCI BENEDICTO.

Quum omnes disciplina, liberales plurimum
homini concilient vel ornamenti, vel commodi, tum
in primis Philosophia. Ludov. Granat. Rhetor. Eccl.
lib. III. cap. V. prop. fin.

Paucos revera Philosophos: qui scilicet natura
vim, & effecta, morum, ac vite normam via, &
ratione investigarunt, magna ex parte consecuti
sunt, utiles esse contendimus. Illustriss. Melch.

Cano de Loc. Theol. lib. X. cap. III.

PONTIFICIO, ET REGIO

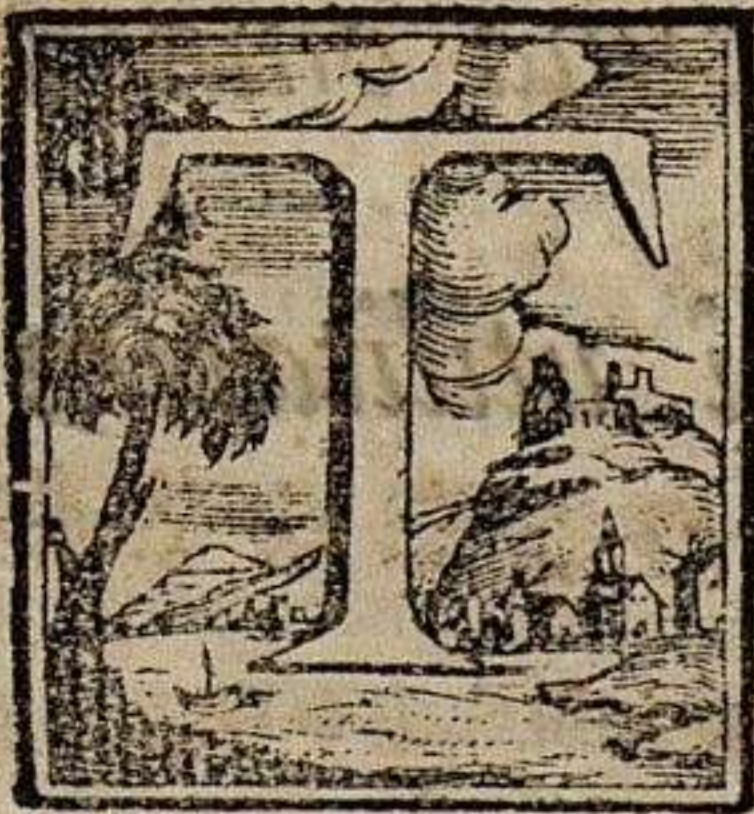
LITTERARIO ORCELITANO

GYMNASIO.

D. IOANNES GARCIA ALCARAZ

ET MOYA.

FELICITATEM

Uo nomini Mater aman-

tissima, Theses nostras

inscribere volumus, ut

levissimo hoc obsequio nostram, & sum-

nam

nam erga te observantiam testaremur.
Parva sunt hæc, ut vel nomine tuo
digna iudicentur, vel clarissimorum
Doctorem, nobilissimorumque iuvenum,
quos sinu tuo amplecteris, approbationem mereantur. Sed quum
primi sint studiorum nostrorum fructus,
sperandum sanè est, ut benevolè,
accipias; dum tibi faustissima omnia
ad Ecclesiæ, & regni utilitatem
exoptamus, precamurque.

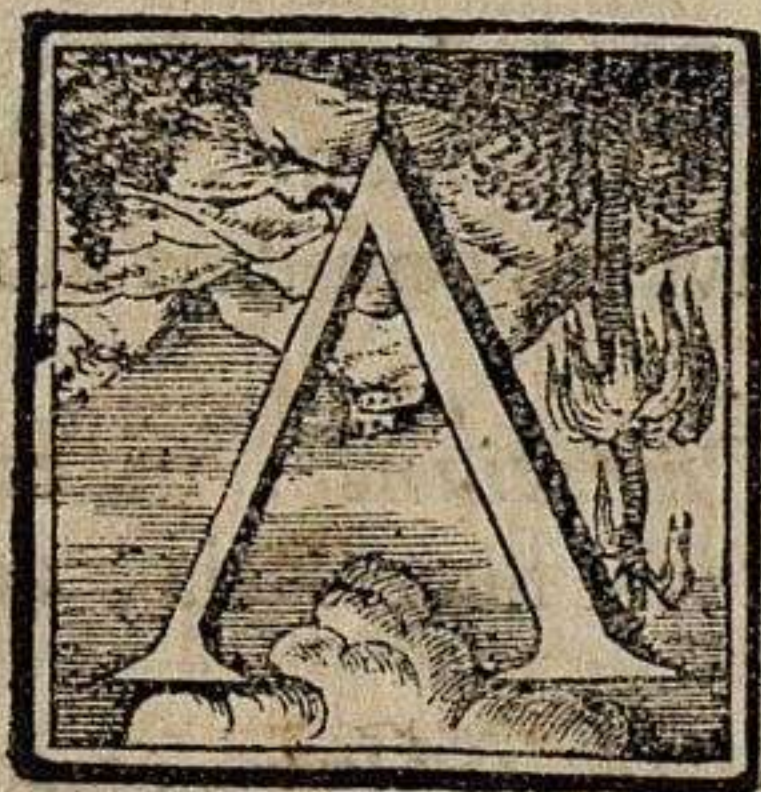
PRÆ-

PRÆLIMINARIA IN UNIVERSAM
PHILOSOPHIAM.

DE EXISTENTIA, NECESSITATE,

Divisioneque Philosophiæ.

Academici omnes, tum veteres quibus iuxta Laërtium (a) præfuit Plato, iuxta verò Tullium (b) præfuit in antecessum Sócrates: Tum mediæ, ducti ab Arcesila, qui teste Laërtio (c) instituit novam non philosophandi Philosophiam: tum etiam novi à Lácide propagati. (d) Desperarunt de invenienda quacumque veritate scientifica: undè scientiam quamcumque impossibilem autumabant. Contra hos tamen statuimus, aliquam existere Philosophiam.

2 Philosophia, id circo, *Animi cultura, vivendi ars. Animi medicina, omnium benefactorum, doctorumque mater*, à Cicerone (e) meruit appellari. Est enim scientia illa, quæ homines mitiores reddit, aut humaniores; barbarièmq; ab hominibus fugat.

Ab

(a) *In Proæm.* (b) *Lib. 1. Acad. JJ.* (c) *Lib. 3. cap. 7.*
(d) *Ubi supra.* (e) *Lib. 2. de Off.* (f) *Ubi supra.*

3 Ab antiquis verò cum Tullio (f) *Rerum humanarum, causarumque, quibus hæ res continentur, scientia; & cognitio certa, & evidens rerum per altiores causas naturali lumine parta*, à nobis proponitur definita.

4 Etsi Philosophia in summo pretio apud cultiores populos semper fuerit, solique Bárbari eam neglexerint; quidam tamen reiiciendam putant: contra quos Philosophiam ut commendemus; hómínem in triplici statu considerábimus: primò *privatè* ut hómó est, & de eo sic considerato assèrimus, ad eius mentem perficiendam Philosophiam necessariam esse.

5 Secundò *politice* ut est membrum reipublice; ceterum hómó tribus modis ad rempublicam comparari potest; primò generatim, ut pars eius; secundò ut ipsi præest, veluti Princeps, & Magistratus; tertio ut ei utiliter inservit, per Iuris prudentiam, Medicinam, Militiam, & alias artes; Philosophiam civi his omnibus modis spectato conducere propugnámus.

6 Tertio potest homo considerari *Christianè*, ut est fidelis, & prout sic, Philosophia est ipsi necessaria, ad eius fidei, & religionis præsidium.

7 Philosophiam in tot partes partimur, quoti generis sunt ea, circa quæ ipsa versatur. Partem illam, quæ mentis humanæ operationes, uti ad veritatis inquisitionem disponendas, contemplatur, dicimus Logicam.

8 Partem illam, quæ res sensibiles, mundumque áspectabilem meditatur, appellamus Physicam. Quæ verò hominis actiones ad iustum, rectumque faciendum, ad benè. Felicitèrque vivendum, atque ad summam beatitudinem consequendam dirigit, vocabimus Æthicam, mòrum videlicet scientiam.

9 Quartam denique partem, quæ mentis humanæ naturam, aliaque entia sensuum aciem fugientia considerat, Metaphysicam dicemus. Hæc omnia tamen ea metho-

tho-

thodo, eoque ordine, sic quadripartita in medium producam, ut ad iustum Philosophum efficiendum, licet non effectum, nihil desit omnino.

PRIMA PHILOSOPHIÆ PARS, PHILOSOPHIA rationalis, sive Logica.

De Existentia, Origine, & Excellentia Logicae.

10. **D**ari Logicam, tam pro compecto habetur, ut à nullo negari possit, nisi insanire, ac cum Diis bellare vellit: hoc est, naturæ, atque rationi repugnare. Hoc enim testantur Philosophorum, qui in ea insudarunt, auctoritas, ratio, & Scriptura ipsa: (a) *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine-*

11 Logica est illa Philosophiæ pars, quæ ad intellectum, eiusque actiones pertinet, atque modum præscribit, quò verum à falso certis præceptis discernere possimus.

12 Logica inter mirifica illa mûnera recenseri debet, quibus Deus primum parentem nostrum instructum, ornatumque voluit. Apud Antiquos Philosophos in tanto pretio olim fuit habita, ut eius originem pænè coelestem, atque nobiliorem, quàm ut hominibus concedi posset, suspexerint.

13 Logica demùm est illa scientia, quæ á superfluis utilia cesernit, sophismatum fallacias retundit, occulta enigmatum disquirat, & argumentorum disolutiones præbet.

14 Si Logicæ originem quæras, dubitare nemo potest, quin á D. O. M. illam trahat, licet hic cum Protoparente nostro, tamquam humani generis capite, per infusionem communicaverit, ut postea in totum genus humanum diffundiretur.

Lo-

[a] Psalm. 4.

4
14 Logicæ excellentiam eius utilitas; quippè quæ tantæ est, ut à PP. & Philosophis dictum sit passim; sine Logica languere omnes scientias, SS. intelligentiam; & id quod est optimum, & præstantissimum reddit, ut rectè cognoscamus hominemque, Deumque. Hactenus de encomiis Logicæ meritò attributis, reliqua deinceps persequamur.

*De Obiecto, Natura, Divisione atque Necessitate,
Logicæ.*

16 **Q**Uùm omnis facultas, vel scientia, per suum obiectum dignoscatur, ut quid Logica sit, innotescat, primò videndum, quid sit eius obiectum. Supposita divisione obiecti in materiale, & formale, obiectum in præsentia vocatur id: *Quod scientiæ considerandum obicitur, vel circa quod versatur.*

17 Res omnes à nobis cognitæ rationem obiecti materialis Logicæ postulant; pro obiecto formali, & quidem principalitatis, ens rationis directivum trium mentis operationum, ponimus.

18 Virtutes mentis, quinque vulgò enumerantur: *Intelligentia*, videlicet, *Sapientia*, *Scientia*, *Prudentia* & *Ars*. Quas si lubet, sigillatim explicabo.

19 Iam ergo Logica à verbo græco *Logos*, originem ducens, quod latinè redditum, sermonem, aut rationem sonat, est: *Facultas, vel scientia entis rationis directivi operationum mentis.*

20 Dividitur Logica in naturalem, & artificialem. Hæc indocentem, & utentem, quarum notiones omnibus conspicuæ sunt.

21 Logica artificialis, quamvis aliarum scientiarum videatur ancilla, verè tamen ac propriè rationem obtinet scientiæ, & quidem speculativæ.

22 Adscientias in statu imperfecto acquirendas non est simpliciter necessaria Logica, benè verò ad illas in statu perfecto comparandas.

23 Logica docens , & utens non sunt duo habitus realiter distincti , sed idem habitus cum duplici munere Assensus quo mens adhæret præmissis , & propter eas conclusioni in materia aliarum scientiarum non est effectivè à Logica , sed à scientia cuius talis materia est.

24 Quid ergo ? Forma syllogistica etiam in materia aliarum scientiarum efficitur nè à Logica ? Citra dubium. Undè omnis demonstratio quantum ad formam , est à Logica , vel naturali , quùm fit absque respectu ad regulas ; vel acquisita , quùm fit artificiosè , vel habito respectu ad illas.

De Universalibus.

25 **U**Niversale , si nominis etymologia introspectiatur haud est aliud , quàm : *Unum versus alia* , seu *respiciens multa*. Supposita divisione universalis in *causando* , scilicèt , in *representando*. Et in *essendo* , vel *predicando* , ultimum de quo in præsentibus , sic quàm sic optimè definitur : *Unum aptum inesse multis* ; seu : *Unum aptum de multis predicari*. Prima definitio essentiam universalis , altera proprietatem explicat.

26 Quid quid sit de mente Platonis , nùm revera idèas statuerit , quales ipsi tribuuntur , nec nè , quippè utraque opinio sua probabilitate gaudet , non esse admittendas idèas , quæ sint exemplares formæ à rebus singularibus separatae , extra Deum per se subsistentes , æternæ , & incorruptibiles ; quæque causæ sint eorum omnium , quæ sensibus nostris subiiciuntur , affirmo.

27 Dantur namque naturæ universales in singularibus existentes de ipsisque prædicabiles. Corruit igitur Stoicorum Opinio , qui universale tantùm in representando admittebant , & Nominalium , qui tantùm universale in significando affirmabant.

28 Quùm natura communis in inferioribus dividatur , & multiplicetur , ratio universalis in quinque prædicabilia adæquate partitur , ita ut nec plura sint , nec pauciora.

B Ge.

6
Genus, videlicet, Species, Differentia, Proprium, & Accidens; quorum Notiones, Proprietates, & Prædicationes, rogatus indigitabo.

De Prædicamentis.

29 **C**lasses, quas Aristoteles, Categorias, id est, prædicamentorum series, inscripsit, latinè prædicamenta dicuntur: Librum hunc in quatuordecim capita divisit Aristoteles, qui primus eius auctor extitit, & ab eo suæ Logicæ exordium fecit.

30 Hunc eundem librum, claritatis gratia in tres Lógicos dividunt partes, scilicet, in ante prædicamenta, prædicamenta, & post prædicamenta.

31 Antepædicamenta sunt ad prædicamenta quoddam præambulum, seu quædam præcognita ad intelligenda prædicamenta necessaria, quæ ad tres definitiones, duas divisiones, duas regulas, entisque divisionem in decem Categorias, Aristoteles reduxit.

32 Divisionem entis realis, creati, per se completi, & incomplexi in decem prædicamenta, scilicet: *Substantiam, Quantitatem, &c.* Architas Tarentinus excogitavit; sed quoniam Aristoteles eam amplexus est, & celebriorem effecit; ut adæquatam habemus, atque recipimus.

33 Proprietates requisitas, ut aliquid in prædicamento ponatur, quinque enumerabimus.

De Prædicamento Substantiæ.

34 **N**omen hoc *Substantia*, pluribus significationibus gaudet, quibus prætermisissis, pro substantia completa directè in linea huius prædicamenti collocata, in præsentia sumitur, sicque quàm optimè definitur: *Ens per se completè existens.*

35 Si eius constitutivum quæras, non in negatione essendi in alio, neque in substare accidentibus, situm invenies. Unicè namque constituitur, per subsistere in se ipsa.

36 Angeli sub hoc prædicamento propriè continentur, D. tamen O. M. quùm omnis compositionis experssit, non collocatur directè in prædicamento substantiæ; immò ex nullo capite ei convenire potest, nec adhuc reductivè in tali prædicamento collocari.

37 Etsi Scotus nobiscum non consentiat, Christum Dominum sub hoc prædicamento collocari constantissimè propugnamus.

De Quantitate.

38 **L**icet quantitas, in quantitatem molis, & virtutis dividatur, de prima hic solumodò sermo proponitur. Hæc sic à nobis enodatur: *Accidens extensivum substantiæ in partes.*

39 Ratio formalis constitutiva quantitatis, non in extensione in ordine ad locum, neque in impenetrabilitate, divisibilitate, aut mensurabilitate, consistit; sed in extensione partium in ordine ad se, à nobis ponitur.

40 Opinio fuit Parmenidis, & Anaxagoræ, quam in oblivione iacentem, Ioannes Wiclèff reproduxit, quantitatem non esse entitatem completam, realitèr à substantia distinctam: Immò extensionem, seu quatitatem, esse corporeæ substantiæ essentiam, censet Cartesius.

41 Quantitas igitur realitèr adæquatè distinguitur a substantia materiali. De Speciebus, ac Proprietatibus quantitatis, in Circo.

De Relatione.

42 **H**OC prædicamentum ab Aristòtele vocatur, *Respectus, Ordo, Habitudo*, id est *ad aliquid*. Dari relationes reales cum in divinis, tum in creatis, pro comperto habetur.

43 Relationum noticia tam Philosophis, quam Theologis, est maximè necessaria, quippè ferè nulla Philosophiæ, Theologiæ pars est, in qua de aliquo ente relativo non disseratur.

44 Ut natura relationis prædicamentalis, de qua in præ-

8
sentiarum sermonem instituimus, dignoscatur, sic à nobis definitur: *Accidens reale, cuius totum esse est, ad aliud se habere, id est, in puro respectu consistit.*

45 Quattuor conditiones necessario exposcit relatio prædicamentalis, *subiectum nempè reale; reale fundamentum: terminum realem, & realem inter extrema distinctionem.*

46 Quid sit *subiectum*, quid *fundamentum*, quidvè *terminus*? In Circo.

47 De Reliquis, Prædicamentis, post prædicamentis;

48 Posterioribus, Demonstratione, si iubet, sigilatim edisseram. Atque de prima Philosophiæ parte hæc dixisse sufficiat. Brevitati porrò consulentes reliqua persequamur.

SECUNDA PHILOSOPHIÆ PARS, UBI DE PHY.

sica Generali.

De Physicæ Dignitate, Dotibus, & Obiecto.

49 **P**hysica à verbo græco *Physis*, quod naturam significat: *Naturalis scientia*, latine dicta, præ ceteris Philosophiæ partibus, est: *Facultas agens de ente naturali.*

50 Physica generalis ea est, in qua de ente naturali agitur in communi. In tanto pretio apud veteres fuit, ut nulli labori pepercerint illius assequendæ gratia.

51 Physica est, quæ scit *dispositionem Orbis terrarum, & virtutes elementorum, initium, & consummationem, & mediætatem temporum, anni cursus, & Stellarum dispositiones, naturas animalium, vim ventorum, & alia huiusmodi.*

52 Physica est ea scientia, per quam *invisibilia Dei à creatura Mundi intellecta conspiciuntur*, inquit Apost.

Quæ

(a) Quæ Platōnem à Piràtis , post multa peragràta regna, in captivitatem ductum , & Tyranno pretio datum , feliciorē emente fecit.

53 Hæc igitur facultas á tot , tantisque commendata viris , tot itinèribus illustrata , *naturalis Philosophia* dicitur ; quæ , quia per certissimas demonstrationes de suo obiecto agit , scientia est , & quia in contemplatione sistit , speculativæ gaudet honore. Habet autem obiectum maximè novile , ens mobile.

De Principiis entis naturaliter Mobilis.

54 **I**ndagatio primorum principiorum, quidque sint illa prima , principia interna, ex quibus , ut loquitura Aristoteles , omnia fiunt , non modicum exercuit Philosophorum ingenia , ita ut eos in varias fecerit abire sententias. Alii namque Terram , alii aquam , alii ignem, alii denique unico non contenti quattuor elementa posuerunt principia entis naturalis.

55 Hòrum omnium sententiæ præcipites ruunt , ad hæc verissima Aristotelis verba. (b) Principia sunt : *Quæ non fiunt ex se invicem , nec ex aliis , sed ex quibus omnia fiunt.* Xenophanis Calophonii placitum , tum & innumera alia quæ acerbè Aristoteles hoc in libro insectatus est , reicio.

56 Toto cælo aberrat *Petrus Gassendus* , Ecclesiæ Diœniensis Præpositus , & in Academia Parisiensi Matheseos insignis Professor , qui *Gassendistarum* familiæ nomen fecit , dum principia infinita ; infinitas nempè atomos, id est, minima quædam , & indivisibilia corpuscula , quorum alia rotunda essent , alia quadrata , triangularia, cylindrica , quædam ramosa , quædam etiam hamis , & uncinulis armata ; alia aliis figuris prædita ; ex quibus omnia coalicisse , putat.

57 Aranearum telam concinnant Philosophi recentiores,

(a) *Ad Rom. 1. xers. 20.* (b) *Lib. 1. Phys. cap. 5.*

res, dum pro aris, & focis defendere constituuntur, & principia entis naturalis ponunt tria elementa à Cartésio excogitata, immò somniata.

58 Nec mihi præterea placet nova sententia Chymicorū, quæ rerum omnium tria fecit principia activa, *Mercurium*, *Sulphur*, & *Salem*; his addit duo alia, sed passiva, & inercia, *Phlegma*, seu *aquam inscupidam*, & *Terram*, seu ut vocant Chymici, *caput mortuum*; quamquam hæc principia non sint prorsus contemnenda.

59 Maximè mihi arridet Aristòtelis sententia ponentis tria principia entis naturalis in fieri, *Materiam*, scilicet, *Formam*, & *Privationem*. Quod si à me quæras, quòt sint principia entis naturalis in facto esse? Cum eodem Philosopho dicam, *Materiam*, solùm, & *Formam* intrinsecùs constituere ens naturale iam genitum.

60 Etsi à iunioribus Philosophis huiusmodi Systema genus quoddam *Metaphysicę stultitię* appelletur; quàm id immeritò, ac prorsus iniuria illi faciant, planè constat. Multis enim probare possumus, genuinam Aristòtelis mentem non aliam esse à S. Th. commentione, & sententia.

*De Materia Prima, Forma Substantiali,
& Composito.*

61 **C**ertò certius nobis est, materiam primam dari. Solùm ergo restat, ut ipsius naturam explicemus. Itaque materia prima est ex Aristòtele : (a) *Primum subiectum*, ex quo, cum insit, aliquid fit, primò, & non secundùm accidens : & in quod ultimùm, si aliquid perit, abiit.

62 Materia in sua entitate nullum includet actum essentialiæ, sed est pura potentia in genere entis, de se indifferens ad omnes essendi modos.

D. Th.

(a) 1. *Phys. circa Finem.*

63 D. Th. inquit : (a) *Materia non potest existere sine forma: id enim non habet nisi per formam, quæ est actus eius.* Igitur materia prima propria, & partial non potitur existentia; sed existit per existentiam totius compositi, quæ illi competit per formam.

64 Poterit ne huiusmodi materia existere sine forma, de potentia Dei absoluta? Consulatur D. Th. (Sic enim ait: (b) *Aliquid involvens contradictionem à Deo fieri non potest, & huiusmodi est, materiam existere sine forma.*

65 Stat igitur optimè, materiam primam esse, [ut est] ingenerabilem, & incorruptibilem. De distinctione, & appetitu materiæ primæ, dicam.

66 Negari non posse, videtur, existentia formæ substantialis. In Concilio Lateranensi IV. sub Leone X. & Vienensi, sub Clemente V. definitum fuit: *Animam rationalem esse partem, & formam substantialem hominis.*

67 In quo autem illa consistat, quòdque sit illius constitutum, breviter dicemus. Petrus Gassendus non aliam in compositis materialibus formam admittit, præter certam atomorum combinationem secundum cuiusque corporis exigentiam.

68 Cartesius duplicem distinguit formam, generalem unam specialem aliam. Primam esse dicit, certam motus, vel quietis, situs, figuræ, magnitudinis partium materiæ, & similium accidentium complexionem, quæ uniuscuiusque compositi naturalis constitutioni conveniens est. Specialem formam in homine, v. g. dicit esse animam rationalem.

69 Nos verò Aristotelis vestigiis inhærentes, formam substantialem ponimus à materia prima adæquatè distinctam, ipsamque ex eodem Aristotele sic definimus: *Actum*

(a) *Quest. 4. de Pot. à 1.* (b) *Quodlib. 3. à 1.*

tum primum materiae primae, ex quo fit unum per se, & non secundum accidens.

70 Formas rerum genitarum esse duplicis generis cum N. A. D. [a] affirmamus. Quae formae per educationem quaeque per creationem fiant. In circo.

71 Si autem, quæras, quid sit educi de potentia materiae? D. T. [b] rem paucis profundè complexus est: *Actum, inquit, extrahi de potentia materiae, nihil aliud est, quàm aliquid fieri in actu, quod prius erat in potentia.*

72 Ergo anima rationalis non educitur de potentia materiae, sed creatur, & à Deo infunditur, ubi primum corpus est sufficientè dispositum ad eius receptionem.

73 Ex materia, & forma fit ens simpliciter, quod vocatur *compositum naturale, seu substantiale.* Homo neque anima sola, neque corpore solo, sed ex utroque compositus est: ait M. P. Aug. (c) Igitur tam materia, quàm forma sunt partes essentielles compositi naturalis, vel substantialis.

De Natura, Violentia, & Arte.

74 **N**aturæ vocabulum varias sortitur significationes, quas referunt D. T. Aug. Boetius, Hilarius, Nysenus, Damascenus, alii. Apud Physicos accipitur pro principio interno motus, & quietis rerum, quæ circa nos sunt.

75 Solius naturæ hoc modo acceptæ definitionem exhibemus in hunc modum: *Principium, & causa motus, & quietis; eius, in quo est, primò, & perse, & non secundum accidens.* Quam intellexisset Gassendus abstinuisset profectò ab increpatione, ut fecit. (d)

76 Ex tradita naturæ definitione colligo, non solùm
ma-

(a) 3. Cont. Gent. cap. 97. (b) 1. p. q. 90. á 2. ad secundum (c) Lib. 19. de Civ. Dei. (d) Lib. 1. Exerc. Paradox. adx. Arist. Exerc. 6. n. 5.

materiam, & formam, verum etiam animam rationalem habere rationem naturæ. Hoc tamen si de Deo, & Angelis non iudicas, mecum eris.

77 Violentia redè definitur: *Cuius principium est extra, passo non conferente vim.* Planè iam capies, quàm immeritò Aristotelem reprehendit Gassendus, (a) quasi docuerit, id omne moveri violentè, quod ab alio movetur. Non enim omne, quod est ab extrinseco principio violentum dicitur, sed illud tantummodò, quod est contra positivam inclinationem, sive propensionem patientis.

78 Motus ille, quem superius agens nonnumquàm imprimit naturæ inferiori, quantumvis sit insolitus, & diversus ab eo, in quem prona est, non est dicendus violentus, sed potius naturalis. Ex quo iudico, optimè colligi; motum à Deo creaturæ impressum, non esse ei violentum, sed maximè naturalem.

79 Quemadmodum violentia Naturæ opponitur, ita Ars eam imitatur. Effectus arxtis artificiale dicitur: quod est: *Cuius principium est extra in ratione practica, externam materiam disponente.*

80 Ars enodatur: *Recta ratio factibilium.* Formæ artificiales principia motus, naturalis esse nequeunt: eum tamen adiuvari possunt.

81 Ars potest efficere opera, & motus naturæ, non quidem virtute propria, & per prædictas formas artificiales, sed utendo virtutibus naturalibus; vel ut dici solet applicando activa passivis.

82 Plures tamen naturæ effectus, ea per artem virium naturalium applicatione fieri minimè queverunt præcipuè verum aurum.

83 Plantarum, animalium, multoque magis hominum Palingenesiam reiicimus, ut fidem Catholicam pros-

C

sus

(a) In Animadv. de Physiol. Episc.

sus evacuantem; experientiaque minime comprobata, ~~nam~~; quumucusque Palengenesistarum nullus nè præcisum quidem digitum restituere sciverit.

De Causis.

84 **O**Peræ prærium erit, quin de causis in communi dicere, antequam ad ipsas in particulari deveniamus. Est igitur causa secundum D. T. (a) *Ad quam sequitur esse alterius.*

85 Causa adæquatè dividitur in materialem, formalem, efficientem, & finalem. Quæcumque illa fit debet esse prior suo effectu: non quidem semper prioritate temporis, sed prioritate naturæ.

86 An causa debeat esse perfectior suo effectu? In palæstra. Omnis causa à suo effectu realitèr distinguitur: qua propter in eodem genere causæ, duo, aut plura, non possunt se invicem causare, quamvis possint in diverso.

87 Qualibet causa, ut causet, necessariò requirit existentiam, diversimodè tamen secundum diversitatem causarum.

88 Causa namque materialis [& idem iudica de formali:] debet existere in se, saltem eodem instanti temporis, quo suum effectum producit, finalis, vel in se, vel in apprehensione appetentis. Efficiens demùm, vel in se, vel in sua virtute.

89 Conformitèr ad ea, quæ de materiâ prima, & forma substantiali diximus, causam materialem sic definimus: *Ex qua aliquid fit, quum insit.* Formalem verò ita: *Que dat speciem rei.*

90 Hanc id optimam causæ efficientis definitionem amplectimur: *Principium extrinsecum, à quo primò profluit motus; seu à quo profluit productio rei.* Plurimæ sunt causæ efficientis divisiones, ut petenti fiet notum

(a) 1. *Phys. lect. 10. & Opusc. 31.*

15

tum. Præcipua tamen est illa, qua in principalem, & instrumentalem secatur.

91 Causa instrumentalis haud est aliud, quàm *causa operans in virtute alterius*. Constituitur in actu primo, & secundo operans, per solam motionem principalis agentis, habetque dispositionem præviam qua dispositiva cooperetur causa principali.

92 Finis multi-fariam sumitur, in præsentia verò solùm accipitur pro illa causa, quæ exitat, & allicit ad agendum. Quo sensu definitur ab Aristotele: [a] *Id cuius gratia aliquid fit.*

93 Solùm bonum verum, vel apparens potest habere rationem finis; nusquam verò malum sub ratione mali.

94 Supposito, propter finem operari trifariam stare, *executive*, nempe, *aprehensive*, & *directivè*, & agentia naturalia agere propter finem saltem *executive*; agentia sensitiva, seu animantia bruta agunt propter finem *aprehensive*, non tamen *directivè*, quùm hoc sit proprium rationalium agentium.

95 Causa efficiens per accidens, ut ab efficienti per se distincta, est: *Ex quo oritur quidam inopinatus effectus*. Adæquatè dividitur in *fortunam*, *Casum*, & *Fatum*. Harum definitiones catholicè dabimus in Palæstra, ex D. T. [b]

96 Supposito ex causis alias esse totalis, quæ videlicet totum præbent influxum ad productionem effectus, sufficientem, & necessarium; alias partiales, quæ scilicet non præbent influxum ad producendum effectum requisitum, duo tantùm asserenda restant.

97 Primum: Nec divinitus fieri posse, ut idem numero effectus simul producat à duplici causa totali, & adæquata eiusdem generis, & ordinis.

98 Secundum: eundem numero effectum nec divisivè produci

C 2

(a) 1. *Phys.* cap. 3. (b) 1. p. q. 116. á 4.

duci posse, aduc divinitus, à duplici causa totali, & adæquata, ita, ut effectus productus ab una causa, potuerit produci ab alia: ita enim expresè ait D. T. [a] *Impossibile est, eundem numero filium nasci, sive alius sit pater, sive alia mater.*

De Motu, Actione, & Passione.

99 **Q**Uùm obiectum formale Physicæ, ut diximus, sit ens mobile, restat, ut de motu, à quo ens dicitur mobile dicamus aliqua. Missis aliis motus acceptionibus sumitur in præsentia propriè pro illa speciali mutatione sensibili, quæ regnat in corporibus; & prout sic definitur ab Aristotele: [a] *Actus entis in potentia, prout in potentia.*

100 Motus, actio, & passio, licèt sint entitativè idem, modalitèr tamen distinguuntur. Motus subiectatur in mobili, seu passo.

101 Circa subiectum actionis transeuntis controversia est inter auctores. Nos autem conformiorem menti D. T. & rationi vindicamus sententiam illorum, qui autumant, actionem formalitèr transeuntem esse originativè ab agente, subiectivè verò in patiente.

102 Motui competit, sicuti & omni enti, sua unitas. Hæc triplex est; *generica*, scilicèt, *specificæ*, & *numerica*. De quibus, roga.

De Natura, Causa, conditionibusque ad motum localem requisitis.

103 **M**OTUS localis natura ut explicetur tria in motu distingui oportet. Primum: *Vis ipsa motrix*, seu *impulsus*. Secundum, *alternatio loci*. Tertium, *determinatio*, cum motus ipsius, tùm etiam vis motricis ad hunc illumvè terminum.

104 *Vis*, seu *impulsus* non est substantia à corpore distincta nec idem cum substantia corporis; sed est accidens reale,

(a) 3. *Phys. cap. 2. Tex. 6.*

reale, qualitas videlicet, substantiæ corporæ addititia, cuius proprius effectus est, constituere corpus in eo statu nemini non noto, in quo nititur ad quærendam novam dispositionem localem, vincendaque obstacula.

105 De *Alternatione*, dicimus, non esse quid distinctum ab *ubicatione*, quæ adventu suo rem mutatam, id est; aliter, quàm antea se habentem, constuit.

106 Quantum ad motus *determinationem* affirmamus, eam esse motus tendentiam, impulsusque ad certum terminum. Duplex est in genere, recta, & circularis, utraque varias continet species, quarum aliæ sibi invicem contrariantur.

107 Determinatio pertinet essentialiter ad motum, & impulsus. Qua propter contra Cartesium, [a] & Galileum [b] sibi invicem pugnantia loquentes, constantissimè tenemus, quod quemadmodum datur impulsus naturalitèr determinatus ad lineam rectam, ita & ad circularem.

108 Explicato motu in se ipso progredimur ad eius causas. Qui casui, & cæco cuidam fato, ac necessitati, cuncta, quæ in mundo fiunt, adscribunt, ut Epicurei, Democritici, Spinozistæ, alii, motum essentialem esse materiæ affirmant.

109 Occasionalistæ, nullam planè motus primam causam agnoscentes, & nullam vim efficiendi causis creatis tribuentes, omnem motum à Deo immediatè esse contendunt, ita Cartesius, [c] alii.

110 Nos verò cum D. T. (d) propugnamus, quod Deus est causa immediata, prima, & universalis omnis motus; particularis verò & per se movens corpora est substantia spiritualis.

111 Causa proxima motus diversa est in diversis. Circa cau-

(a) 2. p. *Princ.* §. 39, & 42. (b) *Dial.* 1. (c) 2. p. *Princ.* §. 4. (d) 1. p. q. 105. à 2. *in corp.* & *ad secundum*, & *alibi passim.*

causam motus *deorsum*, corporum scilicet gravium, non una est omnium sententia. Dicimus ergo: Gravia non moventur à se, tanquam à principe causa sui motus, hæc enim est generans: quare in causa est, quod habeant principium intrinsecum sui motus, non modo passivum: sed etiam activum à generante impressum, cuius virtute moventur.

112 *Magnētis* omnia persequi longum foret. In natura siquidem ipsa grande videtur miraculum, propter mirabilia ea phenomena, quæ numquam satis celebrarunt Physici; atque Magnetici. Magnētis veluti capitalia tria sunt præcipuè.

113 Primum: Spontanea vis, qua hic lapis rectè libratus, libereque suspensus, sese ad Mundi polos dirigit. Idem præstat acus magnete tactus, eoque motu polum indicat, magno sanè navigantium commodo.

114 Secundum: Fecunditas, qua in ferrum suam propagat virtutem, ut alterum ferrum attrahat; quæ vis, nec veteres latuit; illius namque mentionem facit Plato. [a]

115 Tertium: Innata propensio, qua ad ferrum suum amicum convertitur. Et hæc vis omnium prima hominibus innotuit, teste Purchotio. [b]

116 Quænam sit horum effectuum causa disputatum acriter olim fuit à Philosophis, disputaturque modo. Sed opinionibus Gassendi & Cartesii, aliorumque Philosophorum reiectis, Motus Magnetis erit ab impulsu intraneo, & innato, sibi ab auctore naturæ indito, ut alii Sympatetici? Si ita reris, nobis iungis dexteras.

117 *Elaterium*, vulgò *ressorte*, dicitur, quum corpus, quod à suo statu dimotum, in eum se restitui. Impulsus, quo id fit, dicitur *vis Elastica*, quam veteres Philosophi *vim restitutionis* vocavere; motus verò ille, *motus elas-*

(a) *In Ionis Dialog. apud Purch.*

(b) *Part. 2. Phys. sect. 5. cap. 4.*

elasticus. *Elaterii* namque vocabulum recens est. Percontaris ergo : quænam sit huius motus causa?

118 Non aliunde itaque corporum elasticitatem progredi arbitramur , quàm ex aëre poris incluso , presso , aut tenso , qui quum sese pristinae positioni restituere nititur , pristinum statum corporibus confert.

119 Nè verò elasticitatem per elasticitatem exponere videamur , elasticitatem nempe corporum per aëris elasticitatem , quòd utique vitio nobis verteretur ; aeris elasticitatem debere ei à natura , tuemur ; tamquam proprietatem eius consequentem essentiam.

120 Corpus cum impulsu vibratum, dum altero duro allidit resilire videtur , docetque experientia. Quæris causam huius motus reflexi ? In reflexione novus est motus, novusque item impulsus ab elaterio corporis , aut reflexi, aut reflectentis, vel certè ab utroque productus.

121 Proiecta à motore separata motum suum continuare videmus. Quæritur causa huius continuati motus ? Nos affirmamus : Proiecta moveri impulsu illis à proiciente impresso.

122 Notum est , hanc esse proprietatem vis naturalis locomotricis , ut celeriores impulsus causat in progressu , quàm in principio. Quæritur huius accelerationis causa ? Germana huius effectus causa repeti potest ex illo principio , ratione , ac experientia certo : *Vis movens equalis validius movet corpus , quod iam est in motu , quam quod est in quiete.*

123 Videmus, corpus grave è fune pendulum altiùs abductum à perpendiculo , in quo quiescebat , ac dimissum , innata gravitate præcipitari deorsum , non recta linea , quia prohibetur à chorda retinente , sed obliqua circuitione : ut ubi attingerit perpendiculum , non quiescere , sed emergere sursum ad parem propè altitudinem , à qua descendit ; idque variis vicibus , donec sensum languescente impulsu , post crebras emersiones , & immer-

sio-

siones, itus, & reditus sensum minores, ac tandem nullas, quiescat.

124 Quæritur: Quæ causa sit illius impulsus, à quo corpus illud pendulum propria renitente gravitate, sursum emergit? Duæ videntur causæ, quarum vel altera, vel, ut verosimilius reor, utraque hanc emersionem efficit. Prima, est impulsus, in descensu acquisitus: Altera causa ascensus penduli est aer retro urgens, quatenus potest coeptum impulsu iuvare.

125 Motus, & impulsus leges plures sunt, quas exponere non renuam. Duas præcipuè requirimus conditiones in motu, distinctionem, scilicet, moventis à mobili, & utriusque coniunctionem.

126 Propter primam, asserimus: omne illud, quod movetur, necesariò requirere alium motorem a se distinctum.

127 Propter secundam, elimines, optamus actionem cuiuscumque agentis quantumcumque virtuosæ, procedentem ad aliquod distans, nisi in quantum in illud, per medium agit; secus si ad Divinam attendas Omnipotentiam.

De Infinito, Tempore, Loco, & Vacuo.

128 **S**I nominis Etymologia attendatur, *Infinitum* est, quod caret principio, & termino. Ceteris prætermisissis, celebres, notaque es illius divisio in Cathegorematicum, & Sincathegorematicum.

129 Quamvis infinitum sincathegorematicum non repugnet, attamen cathegorematicum [D. O. M. tantum excepto] etsi Deus suam absolutam potentiam adhibeat, impossibile est.

129 Notissima est temporis existentia, & extra omnem disputationis aleam constituta. Verum ipsius essentiam non nisi obscurissima, meo videri, explicatuque difficilis; adeo, ut mihi eveniat, id, quod olim Aug. contēgis-

se video, dum dixit: (a) *Quid sit Tempus? sique*
 130 *Nescio. Si nemo quærat à me, scio; si quærenti*
explicare velim, nescio.

131 Nè tamen meo muneri deesse videar, illud sic ex-
 plico: *Numerus, seu mensura motus secundum*
prius, & posterius.

132 Corpora omnia loco indigere ad existendum, com-
 perta Physicis res est. Quinam autem is sit corporum
 locus, Physicorum dissensu non est hætenùs exploratum.

133 Aristotelica super loco corporum sententia, quæ
 etiam est D. T. [b] est quavis alia præstantior, ac veritati
 præ ceteris conformior. Locus itaque sic rectissimè eno-
 datur: *Superficies prima immobilis corporis am-*
bientis.

134 Prædicta verba *locum extrinsecum* definiunt, nam
locus intrinsecus est ipsa rei locatæ præsentia, quæ di-
 citur *ubi*. Non modo cuncta vitant incommoda, sed &
 loci munia complectuntur omnia. Meritò igitur
 sunt statuta.

135 Magna inter veteres, iunioresque Philosophos de
Vacuo dimicatum concertatione est. Sed nullo experi-
 mento probare illud potuerunt. Nec mirum. Nam; No-
 men vacui; etsi vulgò spatium indicet à nullo nobis
 conspicuo corpore occupatum; licèt repleatur ab in-
 conspicuo; Physicis tamèn spatium exhibet una, vel
 pluribus superficiebus comprehensum, ac veluti termi-
 natum, in quo nullum penitùs corpus, sive fluidum, si-
 ve solidum, sive conspicuum, sive inconspicuum quo
 impleatur, existat.

136 Hæc omnia in Vacui partitione in coacervatum, &
 disseminatum laconicè expresit D. T. [c] abundeque sa-
 D tis

(a) *Lib. 11. Confes. cap. 14.* (b) *Lib. 4. Phys. Lect. 6. & 7.* (c) *Ibi. à lect. 9. usque ad 14.*

tis commentariis illustrat nostram Opinionem paucis his conceptam verbis.

137 Vacuum coacervatum re ipsa non datur, neque virtute Angeli possibile est, nec virtute cuiuscumque alterius agentis, si Deum excipias.

PHYSICA PARTICULARIS, UBI DE MUNDO
in communi.

138 **P**hysica particularis ea est, quæ descendit ad specificam contemplationem rerum sensibilium. Et Primò, occurrit scientia de *Mundo*, quem omnia sensibilia in sinu suo complecti, notissimum est.

139 Aspectabilium hanc tot corporum congeriem, quam verustiores Philosophi *Omnia*, *Totius*, vel *Univrsi* voce designabant, Pythagoras omnium primus. Plutarco, attestante, [a] ob perfectam, absolutamque elegantiam *Mundum* dixit. Est itaque, ut eum Aristoteles definit: [b] *Compages ex Cælo, Elementis, & iis naturis, quæ his continentur.*

140 Non mundus archetypus, & idealis definitur; sed exemplatus, qui dividitur in *Spiritualementem*, *Corporeum*, & *Abbreviatum*. De Mundo corporeo in præsententi præcipuus sermo est.

141 Mundum istum potuisse esse ab æterno quoad entiam permanentiam, nulli dubium est. Quoad successiva verò minimè. Revera tamen in tempore fuisse productum, tamquam fide certum, teneo. Estque vêtus opinio, iam usque ab heroicis ducta temporibus, Philosophorum, Gentiumque omnium firmata consensu.

142 Mundus eo modo, quo definitus est, potest æternum durare, Deo solum præbente concursu. At in eo statu, quo nunc est, non potest, non procedente tempore, aliquandò deficere.

143 Certissima futura erit terrarum Orbis conflagratio; quæ

(a) *Lib. 2. de Plac. Philos. cap. 1.* (b) *Lib. de Mundo, cap. 2.*

quæ licet nulla ratione naturali probari queat; fiet tamen virtute divina, reuentibus doctrinæ revelatæ hostibus, ad alterum diluvium divinum appellántibus, & Dei pactum; (a) irridéntibus.

144 Constans Ecclesiæ PP. sententia est, unicum esse Mundum; licet Deus alios producere valeat in infinitum sincathegorematicè isto perfectiores: nedúm perfectione accidentali; verùm etiam substantiali novas rerum species producendo, speciebus iam productis excellentiores.

145 Mundus iste á Deo productus adeo perfectus est, ut nihil eorum, quæ ad naturalem perfectionem requiruntur, ei desit. Igitur erraverunt quotquot Philosophi, aut plures, aut infinitos mundos existere, asseruerunt. Quod audiendo Anaxarco Alexandrum Magnum flevisse, refer Plutarcus, (b) quód ipse neque unum tantùm ditioni suæ potuisset subiicere.

146 Eravit etiam Cartisius, (c) qui ita mundum esse unicum asseruit, ut alios esse posibles negaverit. Dividitur mundus in *Cælestem*, & *Elementarem*. De quibus, dicamus aliqua.

De Mundo Cælesti.

147 **M**undus cælestis es: *Cælorum omnium collectio.* Cælum dicimus, quid quid corporum existit supra regionem Lunæ inclusive, quódque nomine *Cælorum* circumfertur. Cælorum substantia adeò nobis est incomperta ex eorum à nobis distantia, ut vix quidquam de ea certò coniectare valeámus, ut D. T. loquitur: (d) Nihil ergo mirum si tot sunt de corporibus cælestibus Philosophorum opiniones, sententiæ, hypótheses, ac penè deliria; nolunt enim facitè homines agnoscere tenuitatem suam, & ignorantiam fateri.

D2

Un-

(a) *Gen.* 8. v. 11. (b) *De Tranq. Animæ.* (c) 3. p. *Princ.* §. 21. apud Gerin. hic á 5. (d) 2. de *Cælo lect.* 4.

148 Unicè tradit SS. esse rēgionem aliquam cœlestem, incorruptibilem, inefabili luce prædictam, quæ omnibus præsentis vitæ cursum piè, iustè, ac sanctè consummantibus, dignum erit habitaculum, ac domicilium.

149 Quantum autem de hac cœlesti machina hóm̄ini puro loqui licet, cœlum ex materia & forma conflatum assero: attamen cœlorum materia non est adeò imperfecta, ac sublunaris, sed alterius speciei, & longè nobilioris perfectionis, ut auctor est Aristoteles ex D. T. (a)

150 Erraverunt Platónici, Persæ, Græci, & Romani, qui Sydera ut Deos coluere; quasi eorum substantia anima prædita foret; sunt enim substantiæ corporeæ ómnis animæ expertes, licèt incorruptibilitatis privilegio gaudeant. Qua in re hábemus Tychónem ipsum nobiscum consentientem.

151 Admisso, cœlos esse flúidos, nullum incorruptibilitati eorum præiudicium infertur: quamquam ut par est, loquendo, cœlos esse sólidos, adversus Cartesium, eique similes assérere, non dubitémus.

152 Quùm Cœlorum álterum sit mentibus, ac corpóribus beatis destinátum, *Empyreum*, vulgò dictum; álterum usibus huius vitæ mortalis inserviens; dubitabis de hoc postremo: sit nè una tota continua moles, an in plúres, discretásque ab invicem sphæras divisa?

153 In hypóthesi soliditatis cœlorum, admittendi sunt ad minùs novem cœli móbiles, & unum immóbile, hoc est, *Empyreum*.

154 Quod ad Cœlos mobiles, quídam addunt decimum Cœlum mobile motu, ut vocant, *Trepidationis*, quo Sydera librentur, nunc ad Austrum, nunc ad Septentrionem. At de iis accuratiùs Astronomi.

155 Cœli ita nominantur; scilicèt Lunæ cœlum, Mercurii, Veneris, Solis, Martis, Iovis, Saturni, Stellarum,

(a) In 2. dist. 14. á 2. § 1. p. q. 66. á 2. alibi.

rum, Primum Mobile, & Empyreum, Omnes Sphæricam figuram habent. Qui admittunt decimum mobile, illud appellant Chrystalinum.

156 Pythagorici in ea fuerunt opinione, ut Sydera, præcipuè planetas esse totidem veluti terras, in quibus sint coeli, aer, terra, maria, flumina, sylvæ, montes, animantia, plantæ, cetera, assererent.

157 Hac Fabula, ex Orphicis fabulis primitus derivata, si fidem damus Plutarcho, (a) & aliis eiusdem furfuris, spretis, Sydera esse incorruptibilia, defendo.

158 Planetæ, quum lucem receptam ad nos transmittere debeant, corpora opaca esse debent. Sunt pariter corpora aliis coeli partibus densiora non minus, ac nobiliora.

159 Stellæ aliæ sunt fixæ, errantes aliæ. Hæc ab illis præcipuè distinguuntur, quod variant situm; ita ut non semper servent eandem distantiam inter se, aut cum stellis fixis.

160 Numerum stellarum fixarum ingentem esse, non dubites; si earum namque numerum scire aves, suspice immensum coeli campum, & numera illas, si potes. In Elogium quippè Dei dicitur, quod eas numeret, & condiderit. (b)

161 Planetæ, seu stellæ errantes, tantum sunt septem, nimirum Saturnus, Iupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, & Luna.

162 Quum oculis videamus, corpus in quo Astra visuntur, in immensum extendi, colligimus, Cœlum esse quantum, patere ad sensum. Ex quo deducitur esse rarum, & densum.

163 Cœlos moveri & docet Ecclesia, & experientia confirmat. Ex horum corporum motu, nullus concentus,

(a) *Lib. 2. de Plac. cap. 13.*

(b) *Psal. 146. vers. 4.*

tus, sonus, aut armonia efficitur, ut volunt Pythagorici, Plato, alii.

164 Sol, quin etiam Stellæ fixæ, propria fulgent luce; Planetæ autem illam habet à Sole.

165 Corpora cœlestia in hunc sublunarem Orbem influere, vetus, antiquissimaque opinio est, quæ à vulgo ad doctos etiam cuiusvis ætatis, & professionum homines sensim pertransiit, Philosophorum sectas, ac Medicorum Scholas invasit, adque integras tenuit; undè postea Iudiciariæ, Astrologiæ, & Magiæ originem dedit.

166 Igitur corpora cœlestia vera & reali actione influere in hæc inferiora firmitèr propugno, iunioribus Philosophis reclamantibus, non modò per lucem illuminando, & per ipsam calefaciendo; verùm etiam per quasdam virtutes sensibus imperceptibiles, quæ qualitates occultæ appellari, adsolent.

167 Cœli moventur ab Angelis, non aliqua potentia, aut actione corporea, sed potentia intellectiva, per voluntatem applicata.

168 Influxu cœli in hæc inferiora cessante, omnis alteratio, aut motus physicus cessaret; immò motu cœli cessante, quantumcumque influxus lucis maneret, cessarent motus inferiorum, & mixta in elementa, quàm citissimè transmigrarent.

De Sphæra Cœlesti.

169 **U**T ea, quæ de cœlestibus corporibus dicta sunt, quæque de Mundi Systematibus dicenda supersunt, faciliùs intelligantur, post indagatam Cœlorum naturam, & numerum, de huiusmodi Sphæra tantispèr agendum existimavi.

170 Sphæra, ut eam Mathematici, Teodosius, & D. T. (a) definiunt, est: *Corpus solidum una superficie*

(a) 2. de Cælo, lect. 5.

cie contentum, cuius omnes partes superficiei à centro equalitèr distant.

171 In Sphæra cœlesti distinguuntur *Poli*; unus quidem *Arcticus*, alius *Antarcticus*; linea item ducta ab uno ad alterum Polum, quæ vocatur *Axis mundi*. Circa hos Polos, supra hunc axem perficitur motus diurnus.

172 Decem quoque *Circuli* in Sphæra distinguuntur; sex maiores, qui scilicèt secant totam sphæram in duas partes æquales, & sunt: *Orizon*, *Meridianus*, *Zodiacus*, *Æquator*, *Colurus*, *Solstitiorum*, & *Colurus Æquinoctiorum*.

173 Quattuor alii circuli in Sphæra reperti, quique minores sunt; ac secant totam sphæram in duas inæquales partes; dicuntur: *Tropicus Cancræ*, *Tropicus Capricorni*, *Circulus Arcticus*, & *Circulus Antarcticus*.

174 Alia de Sphæra non describimus cavendæ confusionis causa; & quia Clariùs exhibentur in Sphæra materiali-

De Mundo Elementari ubi de Elementis in communi.

175 **M**undus Elementaris est quidquid intra cavitatem cœli Lunæ comprehenditur. Definatur itaque: *Elementorum*, & *eorum*, quæ ex elementis fiunt, *coagmentatio*.

176 Sumitur hic elementum, prout subiacet motui locali, estque universi pars. Hinc de numero, situ, & motu elementorum quid sentiam, referam.

177 De divisione cuiuslibet elementi nobis restat agendum. Circa elementum ignis dicimus, quòd quum sit à nobis remotius, ignotum est, quas divisiones subeat.

178 Aer dividitur in tres regiones supremam, infimam, & mediam. Infima est, quam respiramus, quæque pluribus permiscetur vaporibus.

179 Suprema est, quæ immediatè subiicitur igni elementari. Media verò quæ iacet inter utramque.

180 Aquarum aliæ sunt pluviales, & in aere pensiles, aliæ inbibuntur á terra, quæ subterraneæ appellantur; aliæ supra terram, decurrentes, quæ propriè constituunt elementum aquæ, quod dividitur in mare, lacus, & flumina.

181 Terra dividitur in Europam, Assiam, Africam, & Americam. America in duas secatur partes, septentrionalem videlicet, & meridionalem. Quæ omnia distinctius prosequi, & explicare, non ad Philosophum, sed ad Geographos pertinere arbitramur.

De Mundi Systematibus.

182 **M**undanum Systema nihil est aliud ex D. T. (a) quàm: *Debita magnarum Mundi partium, Cælorum, scilicet, Planetarum, & Elementorum, secundum locum coordinatio.*

183 Cætera inter Mundi Systemata, eademque celeberrima, quæ ab antiquioribus, recentioribusque Philosophis admissa, ac non sine magna ingeniorum vi reperia, atque exornata sunt, tria hæc *Ptolemaicum*, nempe, *Copernicanum*, & *Tyconicum* frequentiora sunt, ac principatum obtinent.

184 Systema Ptolomaicum cœlestem regionem in duodecim coelos dividit, atque terram immobilem constituit. Et quamquam Systema hoc longè ante Claudi Ptolomæi tempora obtinuerit, quùm idem sit quod Græci, Caldæi, Arabes, Cicero, & Plato propugnare; Ptolomeus, autem floruit II. Christi Sæculo sub Adriano, & Antonino Pio; nihilo tamen minus Ptolemaicum nunc passim inscribitur, quùm á Ptolomæo fuerit mirificè excultum; quodque sequebantur Peripatetici tunc temporis omnes.

Ob-

(a) *In Proem. lib. I. de Cælo.*

185 Obsoleverat penitus, atque oblivioni plurimis iam
 a saeculis traditum erat quorundam Philosophorum
 Pythagoricum Mundi Systema, ut habetur ex D. T.
 (a) quum Nicolaus Copernicus Turonensis, & Varmien-
 sis Ecclesiae in Polonia Canonicus; saeculo XVI. e cine-
 ribus suis illud suscitare, illustrare, ac propugnare ag-
 gressus est: quare nunc Systema Copernicanum dicitur;
 quodque Solem in centro Mundi collocat, circa quem
 Planetæ moventur, ipso immoto, ita, quod etiam totus
 Globus terraqueus moveatur.

186 Thyco Brahæus nobilis Danus XVI. cadente sæ-
 culo, occasione novi syderis visi in Casiopea, reproba-
 to Ptolomæi Systemate, quum nollet adhærere Systema-
 ti copernicano, aliud excogitavit ex utroque composi-
 tum. En Systema Thyconicum. Solem planetarum cen-
 trum ponit (Luna tamen excepta, quæ circa terram, ut
 proprium centrum movetur) ita, quod Mercurius, &
 Venus circa illum impropriis circulis girent, (excludendo
 terram] Mars, Iupiter, & Saturnus terram etiam
 includant.

187 Reliquum itaque erat, ut inter hæc Mundi Syste-
 mata illud amplecteremur, quod veritati magis con-
 gruum, & rationi consentaneum videretur: Verum,
 quia, ut ait Lactantius (b) non certò constat, quis ve-
 rum dixerit, potest fieri, ut omnes ex parte aliqua
 erraverint, ex parte attigerint veritatem. Statu ergo
 sumus, si hoc disputatione quæramus.

188 Nos itaque tantum abest, ut has inter doctissi-
 morum virorum opiniones, singularem aliquam hypo-
 thesim, ceteris abiectis, omnino complectamur; quin
 potius omnium eorum explicationem ita dabimus, ut
 nullum cogamur defendere. De Physica generali, &
 particulari dicta sint satis; nec non de secunda Phi-
 losophiæ parte. E TER.

(a) Lib. 2. de Cælo, lect. 21. & 26. (b) Div. Inst. 3. cap. 3.

TERTIA PHILOSOPHIÆ PARS , EX PHILOSOPHIA MORALI.

De Natura Moralis Philosophiæ.

189 **O** Vita Philosophica dux! O virtutis indagatrix, & expultrix vitiorum! Tu Urbes peperisti, tu dissipatos hominis in societatem in vitam convocasti, cetera, inquit gravissimè (a) Tullius.

190 Datur igitur *Æthica*, aut *Moralis Philosophia*, quæ humanum animum, sine cultu rudem, agrestem, squalidum, brutescentem, horrendamque vitiiis, præceptis suis politiozem, mitiozem, ornatiozemque efficit.

191 *Æthica* obiectum materiale sunt affectus, seu actus humani inclinationes nempe, quas singuli habemus ad operandum consentaneè ad rationem; Formale verò es moralitas, cuius tales affectus sunt capaces; ac demùm ratio sub qua sunt prima principia practica.

192 *Æthica* est habitus à prudentia realitèr distiuctus, ac propriè obtinet rationem scientiæ non quidem speculativæ, sed practicæ.

De Ultimo fine, & Felicitate.

193 **Q**Uùm actus, humani esse non possint, nisi tendant in aliquem finem, ut ratio suadet & ostendit experientia, necessarium est dari aliquem totius humanæ vitæ finem ultimum. Hic rectè definitur ab Aristotele, (b) & D. Aug. [c] ille, quem propter se tantum volumus; cetera verò propter ipsum.

194 Igitur fieri non potest, eundem hominem simul, & semel duplicem habere finem ultimum; quare finis ultimus malorum est bonum proprium, non absolute, sed dissoltè quæsitum; bonorum autem est bonum proprium

(a) Lib. 5. Tuseulan. JJ (b) 1. *Æthi.* cap. 1. (c) Lib. 19. de Civ. Dei cap. 1.

31

optimum non dissolutè, sed rectè, & conformitèr ad regulas rationis spectatum.

195 Quamquam totius Philosophiæ Moralis cardo in felicitate obiectiva vertatur, in nulla tamen Philosophiæ parte erravere magis Philosophi antiqui, lumine fidei destituti: *Magnam etenim patiebantur angustiam, hinc inde, eorum præclara ingenia*, inquit appotissimè D. T. (a) *Nec quò se verterent habebant in promptu.* Nos autem fidei radiis collustrati dicimus; Felicitatem hominis obiectivam non esse in honore collocandam, ut voluit Periander corinthius.

196. Non adsentimur Epicuro, eiusque sequacibus, qui felicitatem obiectivam in voluptatibus corporis reponerent.

197 Etsi virtus ad felicitatem pertineat, in ea tamen non est perfecta felicitas hominis, ut placuit Stoicis.

198 Veterum quam plures vehementèr erraverunt, & errant quoque Christiani non pauci, qui tanta cura opes sectantur, ac si divitiæ summum forent hominis bonum.

199 In nullo bono creato, sed unicè in solo Deo consistit vera hominis beatitudo naturalis, de qua dumtaxat loquimur; de supernaturali enim dicere ad Philosophum nihil adtinet, qui non ex revelatis, sed ex lumine naturali notis ratiocinatur.

200 Actus, quo hanc felicitatem obiectivam consequimur, *felicitas formalis* in Schola nominatur. Felicitas itaque formalis, *naturalis* nempe, in hac lacrymarum valle perfectè obtineri nequit, sed futuræ vitæ reservatur: potest tamen homo, dum hanc vitam agit, aliqualem, imperfectamque consequi.

201 In pluribus actibus beatitudo formalis essentialiter consistere nequit; sed in unico tantum; at hic non voluntatis est, sed intellectus, perfectissima videli-

(a) 3. Cont. Gent. cap. 48.

cet contemplatio, quæ intra naturæ ordinem de Deo haberi potest.

De Voluntario, & actibus voluntariis.

202 **V**oluntarium generatim dixit Aristoteles [a] esse: Cuius principium est ab intrinseco, cum cognitione finis. Voluntario opponitur *Violentia*, *Ignorantia*, & *Metus*, sed diversimodè.

203 *Violentia sufficiens*, & *absoluta* penitus voluntarium perimit.

204 Supposita divisione ignorantiae in *antecedentem*, *concomitantem*, & *consequentem*, adserimus: *Ignorantiam*, totaliter tollere voluntarium, si sit *antecedens*; nam *consequens* non tollit prorsus, & *concomitans* nec facit voluntarium, nec involuntarium.

205 *Metus* minuit quidem, non tamen tollit omninò voluntarium; siquidem actio facta ex metu, est *simpliciter* voluntaria, *secundum quid* tantum involuntaria.

206 *Concupiscentia* non tollit, sed potius facit voluntarium. Dividitur inter alia voluntarium in *necessarium*, & *liberum*. Hoc in liberum libertate *spontaneitatis*, *arbitrii*, *virtutis*, à *lege*, & *felicitatis*, quæ pulsatus, non reticebo.

De Passionibus.

207 **I**mpetus illi animi nostri, qui ex appetitu sensitivo pullutantes, passionum nomine designantur tanti momenti sunt in negotio morum, id virtutum maxima pars illis regendis occupetur, & vitia pænè, omnia ex eorum de ordinatione proveniant. Missis itaque variis definitionibus, quibus Stoici, alique passionem explicant, sic cum Damasceno [b] illam definimus: *Motus appetitive virtutis sensibilis, ex imaginatione boni,*

(a) 3. *Æthic*, cap. 1. [b] *Lib. 2. Ortod. Fid. Apud Gott. Tom. 4. Philop. pag. mihi 81.*

ni, vel mali, cui ex D. T. potest addi, cum transmutatione corporali.

208 Passiones undecim vulgò annumerantur; ex quibus sex, nempe *Amor, Odium, Desiderium, Fuge, Gaudium, & Dolor, seu Tristitia*, pertinent ad appetitum concupiscibilem; quinque verò aliæ, scilicet, *Spes, Desperatio, Timor, Audacia, & Ira*, ad irascibilem spectant.

209 Peripateticos inter & Stoicos, litigium de bonitate, & malitia passionum, componam, si cui interrogare placuerit, libueritvè.

*De Actuum Humanorum moralitate,
eiusque regulis.*

210 **I**N actu morali reperiuntur, *entitas: & moralitas*; *entitas* est, quod in actu est de vitalitate. Actum humanorum *moralitas* formaliter consistit in ordine, quem ratio facit in actibus liberis, eos disponendo, secundum, vel præter regulas morum: seu in ordine, vel respectu transcendentali, quem actus voluntatis dicit ad obiectum suum, non præcisè sumptum, sed ut regulis mirum subiectum.

211 Quantum ad divisionem moralitatis asserimus, adæquatè partiri in bonitatem, & malitiam, tamquam in differentias essentielles.

212 Etsi constet dari plures actus secundum suam speciem indifferentes, in via tamen D. T. Præcepti Nri, nullus actus in individuo, seu prout fit hic, & nunc, est indifferens? sed necessariò debet, vel benè, vel male, fieri, proindeque vel bonus, vel malus existere.

213 De regulis humanorum actuum, en nostrum placitum Prima, & remota regula humanorum actuum est Lex æterna, quæ proinde Fons, & prima origo totus honestatis moralis, ac bonitatis; est.

214 Ast proxima, immediataque moralitatis regula est, ratio dictans voluntati, quid sit bonum; quidvè malum.

lum. Hæc appellatur *Conscientia*, quæ nihil aliud est, quàm *Judicium intellectus*, quò quis applicat suam *scientiam practicam*, ad *actum particularem*.

215 Sub lege continentur *lex naturalis*, & *lex positiva*, *Lex naturalis* quantum ad prima, & universalia præcepta, quæ sunt universalia principia practica, nec mutationem, nec dispensationem admittit, ad quantum ad secundaria præcepta potest aliquando mutari, quandoque à Deo dispensari. *Lex positiva* in *Divinam* dividitur, & *Humanam*.

De Virtutibus Generatim.

216 **Q**Uùm celebris sit divisio virtutis in *Intellectualem*, quæ residet in intellectu, etiamque perfuit ad attingendam veritatem, est *Moralem*, quæ perfuit appetitam circa bonum, hic morales dumtaxat paucis quoad fieri poterit persequimur. Virtus generatim sumpta, missis variis virtutis acceptionibus, quæ in præsentiarum ad rem non faciunt, sic cum M. P. Aug. [a] definitur: *Bona qualitas mentis, quo recte vivitur, & nemo mali utitur.*

217 Quàm belle! nam præterquam quòd virtus in medio consistit, ea nemo per se, ac propriè abutitur, nec verò potest.

218 Insunt nobis à natura virtutum semina, sed earum tamen habitus iteratis actibus producentur, in propriis earum subiectis, scilicet, vel intellectu, vel voluntate, vel appetitu sensitivo.

219 Virtus moralis vulgò, & rectè dividitur in quatuor generales species: *Prudentiam*, *Iustitiam*, *Fortitudinem*, & *Temperantiam*, quæ virtutes *Cardinales* dicuntur. De quibus iam disserere paramus.

De

(a) *Lib. 2. de Libe. Arb. cap. 18. & 19.*

E 5

*De Prudentia, & Virtutibus sub ea contentis;
nec non de eius partibus.*

219 **P**rudencia, quamlibet in intellectu sit, eum-
que ad attingendum verum perficiat, ob id-
que inter intellectuales virtutes annumerari queat, attamen ad morales etiam maximè pertinet, quatenus nititur recta dispositione appetitus circa finem agendorum ac id eo regendo unicè versetur.

220 Merito Prudentia lux agendorum, ceterarum virtutum dux fons, caput, princeps, norma appellatur, ideoque rectissimè à Philosopho (a) definitur: *Recta ratio agibilium.*

221 Actus eius sunt benè consiliari. rectè de consultatis iudicare, & rectè circa consultata, atque iudicata præcipere.

222 Partes eius quasi integrantes sunt octo: quinque pertinent ad ipsam secundum quod est cognoscitiva; scilicet, *Memoria, Ratio, Intellectus, Docilitas, & Solertia.* Aliæ verò tres pertinent ad eam, quatenus est præceptiva, videlicet, *Circumspectio, Providentia, Cautio.* Vmnes recenset D. T. (b)

223 Dividitur tamquàm in suas partes *subiectivas*, seu tamquam *suas species* in prudentiam *monasticam*, seu *solitariam*, *gubernatricem*, *moderatricemque.*

224 Prudentia *gubernatrix* in *economicam*, partitur, *politicam*, & *militarem.* *Politica* verò in *architectonicam*, & *Politicam simpliciter dictam*: ac demùm *Architectonicam* in *monarchicam*, *aristhocraticam*, & *democraticam.*

225 Prudentiæ partes *potentiales* tres recenseri solent, videlicet, *Eubulia*, *Synesis*, & *Gnome.* De quibus omnibus in Licæo.

De

(a) 3. *Æth.* cap. 13-

[b] 2. 2. q. 48. a 1.

*De Iustitia, eiusque partibus quasi integrantibus,
subiectivis, & potentialibus.*

226 **I**ustitia virtutes inter, post Prudentiam, prima est. Rerum publicarum p[er]nitrix, custos, ac moderatrix existit, & ut uno verbo rem absolbam, publicis quidam pacis, tranquillitatis, totiusque publici boni Thesaurus. Sic itaque definitur: *Habitus secundum quem aliquis constanti, & perpetua voluntate eius suum unicuique tribuit.*

227 Partes eius quasi integrantes sunt, declinare à malo, & facere bonum; ut ex regio vate didicimus: (a) bono, & malo sumptis, prout dicunt ordinem ad alterum.

228 Iustitiæ species, seu partes eius subiectivæ sunt, Iustitia commutativa, distributiva, & legalis. Legalis porrò dividitur in legem specialitèr dictam, & Epikitam, Epiikiam, seu Epiiciam.

229 Iudex iustitiam exercens in iudiciis publicis, quando iudicium profert, illud debet proferre secundum allegata, & probata, etiam contra propriam, & particularem sententiam. Si qua tibi hic discutienda videbuntur periculum facias, si iubet; & prout potero, palmam faciem; quidque D. Angelicus iudicaverit, commonstrabo.

230 Partes potentiales iustitiæ duplici ordine distribuuntur; primus est earum, quæ non redunt æqualæ, seu quantum debetur; secundus est aliarum virtutum, quæ tribuunt id, quòd strictè, & secundum legem non debetur.

231 Ad primum ordinem religio, pietas, observantia, & obedientia spectant. Ad secundum veritas, gratia, vindictio, liberalitas, affabilitas, & amicitia. Verùm de his omnibus, in circo.

De

(a) Psal. 33. vers. 15.

*De Temperantia, eius que partibus quasi integrantibus
subiectivis, & potentialibus.*

232 **T**emperantiæ encomia nemo umquam complectetur. Est enim optima generis humani commensalis, delectationum noxiarum rigida populsatrix; innocentium verò, æqua dispensatrix; passionum importunissimarum dominatrix. Qua de causa ab Aristotele(a) meritò definitur: *Mediocritas in voluptatibus corporalibus.*

233 Duas assignat D.T. Temperantiæ partes *integrantes. Verecundiam, scilicèt, & Honestatem.*

234 Partes eius subiectivæ sunt quatuor; videlicet, *Abstinentia Sobrietas, Castitas, & Pudicitia.*

235 Percontaris ergo: Cur sobrietas censeatur specialis virtus, ab abstinentia distincta, quùm cibus, & potus eodem modo delectent, ac nutriant? Parati sumus respondere cum N. Ag. Præcept.

236 Partes Temperantiæ *potentiales* sunt tres; scilicèt *Continentia, Mansuetudo, Modestia.*

237 *Mansuetudo*, quia duos habet actus, duo etiam sortitur nomina. Primus, interiorem iræ motum moderare, & ad illam redigere mediocritatem, quæ rationi congruit, & sub hoc retinet nomen commune *Mansuetudinis* vocaturque *Mititas, seu Lenitas.*

238 Secundus, externam vindictam, seu pœna ob iniuriam infligendam temperare, quantum iustitia sinit, & secundùm hunc *clementia* nuncupatur.

239 Verùm quùm *Modestia* dividatur in *Humilitatem, Studiositatem, Modestiam morum, Eutrapeliam, & Modestiam cultus*, dici potest, quod prædictæ partes sum octo. De quibus nonnulla dicam.

De Fortitudine, eiusque partibus quasi integrantibus.

240 **F**ortitudo, licèt nobis ordinem potentiarum observantibus ultimo reponatur loco dignitate

F

te

(a) 3. *Æth. cap. 13.*

te tamen Temperantiam antecedit. Est itaque Heroum propria dos, publici boni munimentum; virtutum omnium armigera. Aristoteles verò (a) sic eam definit: *Mediocritas timorem inter, & præfidentiam, seu audaciam constituta.*

241 Duplicem postulat actum, alterum principalem, scilicet *sustinere*, timoremque reprimere, non deficiente in periculis; minus principalem aliud nempe *aggredi* pericula cum recto audaciæ moderamini.

242 Communem Philosophorum moralium sententiam sequens, fortitudinem in *species* non dividi, affirmo.

243 Fortitudo suas habet partes quasi *integrantes*: videlicet: *Magnanimitatem, Magnificentiam, Patientiam, & Perseverantiam.* De his in liceo.

244 Magnanimitatis verò characteres, & munia, quum præclare describat Aristoteles (b) abs re erit, quædam ex illo, inquirenti, assignare.

245 Inquirenti autem qua ratione stare possint hæc omnia cum virtute humilitatis, cui ex diametro videntur opponi? Rationem concordia dabimus cum D. T.

246 An sit actus fortitudinis quandoque sibi ipsi mortem inferre? Obmordeant quem velint edaces Antiqui, dummodo catholicis immisceamur partibus. Igitur fortitudinis actus nusquam esse potest Suicidium; quum legi naturali repugnet.

247 Quatuor istæ virtutes, *cardinales*, & quæ sub his continentur omni statui communes, ita interse connectuntur, ut vel nulla, vel omnes actus in subiecto sint in statu perfecto; ad quæ sunt peculiare huic, vel illi statui, sufficit, ut sint in præparatione animi.

248 Sed de Virtutibus, ac de Morali Doctrina, deque tertia Philosophiæ parte satis diximus.

QUAR-

(a) *Æthic. cap. 3.*

(b) 4. *Æthic. cap. 7. & 8.*

39

QUARTA PHILOSOPHIÆ PARS,
Metaphysica.

*De Ipsa Metaphysica, eiusque obiecto reali,
& intentionali.*

249 **M**etaphysica nomen ab Aristotele numquam usurpatum, sed ab Alexandro Aphrodisiensi, & á Ioanne Grammatico, seu Philopono inventum, & ex inscriptione, quam Aristoteles huic operi præfixit, formatum. Scientiam nobilissimam significat, *rationalis Philosophia* á Platonis nuncupatam *Theologia* ab aliis dictam *prima Philosophia* á D. Th. appellatam, *Philosophia* per antonomasiam laudatam; scientiam inquam in nullo particulari obiecto satiatam, ut potè omnia ambitu suo complectitur; definitur: *Facultas agens de omni ente abstracto.*

250 Verè, & propriè obtinet rationem scientiæ, cuius existentiam affirmo, & quidem ab aliis scientiis distincta.

251 Obiectum materiale Metaphysicæ est ens reale, ut comprehendit creatum, & increatum; substantiam & accidens. Formale verò est communis ratio entis realis abstracti ab omni materia.

252 Si eius finem inquiras, meram speculationem invenies. Undè evadit simpliciter speculativa. Si perfectionem inter naturales scientias reperies præstantissimam.

253 Metaphysica non puræ scientiæ decore satiatur, sed ulterius perfectione, sapientiæ, non quidem infusa, sed acquisitæ, fruitur.

254 Dividitur Metaphysica recens an satis apte? definire non præstat; neque enim in hoc levissimo manus consorturus sum, sed potius eruditus obsequuturus in *universalem*, seu *Ontologiam*, & *particularem*, *Theologiam naturalem*, seu *Prænatologiam*, de quibus in §§. sequentibus disseremus.

De Principiis Entis.

255 **E**ntis realis principium; aliud est cognitionis, constitutionis aliud. Cognitionis istud pri-

mum est: *Impossibile est idem simul esse, & non esse.*

256 Principia constitutionis, sunt *actus*, et *potentia*; adeò, ut nullum sit ens, quod non sit *actus*, vel *potentia*, vel ex utroque compositum.

257 *Actus* varias afferam species, si placet. *Potentia* alia est *obiectiva*, *subiectiva* alia. Iterum alia *naturalis*, alia *obediencialis*. Hæc alia *activa* *passiva* alia.

258 Potentia *obediencialis* *passiva* inest creaturis ad *actum naturæ* vires excedentem à Deo habendum: utque eleventur à Deo, per *virtutem* illis additam ad effectus, *naturæ* vires super excedentes; non tamen eis inest *potentia obediencialis activa* ad huiusmodi effectus operandos, absque additione virtutis internæ.

De Ente secundum se.

259 **E**NS dicitur ab *esse*; quippè eo modo dicitur *esse*, quod se habet ad *esse*. Si solùm habeat *esse* possibiliter, dicitur ens possibile; si verò *actu*, ens *actuále*.

260 Ens dupliciter accipi potest, primò *participialiter* prout scilicèt *actu* existit, & per hoc *participium* existens significatur, importatque ipsum *essendi actu*, seu, id, quod est.

261 Potest ens *nominaliter* sumi; quo modo *essentiam* tantùm importat, ab *exercitio* *essendi abstractam*. Plures patitur divisiones, de quibus interroga.

262 Sciscitaris à me: an *essentia* *creata* ab *existentia* *realiter* distinguatur? Sententiam *affirmativa* cum D. T. propugnamus. Quam si non habet expugna; quippè tui ipsius *encomiasten* agam, quùm *victoriam* reportes.

263 *Subsistentia*, à Græcis *Hipostasis* dicta, sic rectè explicatur: *Actualitas* quo *natura* ita *sustentatus* in se ipsa, at non egéat *communicari* cum alio, sive ad *essendum*, sive ad *operandum*.

264 *Existentia* sic optivè definitur: *Actus ultimus* *entis*, quo *res extra causas*, & *nihilum* ponitur.

De

De Proprietatibus Entis.

265 **O**ntologia ea est Metaphysicæ pars, quæ de ente abstracto, à rebus minùs universalibus disse- rit. Ens sive nominalitèr, sive participialitèr sumatur suas vindicat proprietates, quas esse verè, propriè, & strictè tales, affirmo.

266 Circa numerum harum Proprietatum divisi sunt Philosophi; aliqui esse tantùm tres propugnant, *unitatem* scilicèt, *veritatem*, & *Bonitatem*; quibus addunt alii: *Rem*, & *Aliquid*. Utraque opinio probabilis est, licèt nobis prima probabilior appareat.

267 Unum, quod dicitur, *ens indivisum in se*, & *divisum à quolibet alio*, & inter entis proprietates prima, essentialitèr significat entitatem, sed connotat negationem divisionis; quæ in *genericam*, *specificam*, & *numericam* adæquatè partitur. Idem iudica de distinctione, quùm eadem sit scientia de contrariis.

268 Unitas, & multiplicatio purè numerica substantiarum oritur ex materia quantitatem connotante: non sic in accidentibus, quæ desumunt suam numericam unitatem à subiecto, prout subest tali actioni tempori, ceteris.

269 Veritas, secunda entis proprietas, definitur: *Adequatio rei*, & *intellectus*. Duplex est, *Veritas rei*, seu *transcendentalis*, & *veritas formalis*, seu *cognitionis*. Prima, est ipsa rei entitas, non præcisè sumpta, sed prout dicit ordinem ad intellectum præcipuè Divinum.

270 Veritas cognitionis, est cognitio ipsa rei, ut veræ; quæ quidem propriè non est in prima mentis operatione, scilicèt *apprehensione*, sed in secunda, *iudicio* nempe affirmante, aut negante.

271 Veritas intellectus divini est simpliciter prior, quàm rerum veritas: at veritas intellectus creati, veritate rerum naturalium est posterior.

272 Bonitas, tertia entis proprietas, est, *quam omnia appetunt*. Undè bonum dicitur ipsum ens, prout dicit ordinem conformitatis ad voluntatem, præcipuè Di-

nam

nam. Sed requiritur ampliùs, ut res sit bona, nempe, quòd dicat ordinem ad existentiam; nam in ordine ad ipsum bonum convenit rebus, ita ut, si talis ordo deficiat, & ipsa bonitas deficiat, sit necessè.

273 Dividitur bonum in *transcendentale*, & *morale*, & præterea in *honestum*, *utile*, & *delectabile*. De quibus, dicemus.

De Ente Spirituali Substantiali, ubi de Deo, rerumque ab ipso Emanatione, & influxu.

274 **P**neumatologia ex ipsa voce designat sermonem de Spiritibus: eaque vel contemplatur ens divinum, sive Deum, & tunc *Theologia naturalis* dicitur, vel occupatur circa Spiritibus creatos, & tunc *Theologia naturalis* dicitur, vel occupatur circa spiritus creatos, & tunc *Pneumatologia specialiter dicta* nuncupatur.

275 Circa *Theologiam naturalem* asserimus existentiam Dei, quam quædam gentes immani stupiditate, & feritate pernegant, ne illum timere cogantur. quorum errorem Ang. Proec. D. T. tamquam novæ legis David, gladium de manibus Atheorum rapiens, & ligensque limpidissimos lapidas [a] veluti superbi Goliæ caput de truncavit. [b]

276 Necessè est igitur, in rerum natura inveniri unum Primum Motorem immovilem, Primam causam efficientem, ens necessarium, ens infinitè perfectum, Supremumque Mundi Governatorem, qui Deus est: ex quibus tamquam rectè deductum iudicamus, esse actum purissimum unicum, & infinitum, immutabilem, æternum, intellectu, voluntate, libertateque præditum, summum bonum, Omnipotentem, immensum, ubique præsentem, & omnia cognoscentem.

277 Omnia ab ipso solo Deo creata fuerunt, etiam materia prima. Creare enim ita proprium Dei est, ut nulli creaturæ, sive tamquam causæ principali, sive tamquam instrumento physico, completere possit.

De

(a) 1. p. q. 2. a. 3. [b] 1. Reg. cap. 17. v. 50. & seq.

De Angelis, ubi de Anima Separata.

278 **P**neumatologia specialitèr dicta, descendit ad spiritus particularis: quare disseri de Angelis, qui mundissima Divinitatis spècula vocantur à Dionisio, eò quod in illis Divinæ cognitionis claritas, ut solis fulgor in speculo, resplendeat.

279 Erravit igitur cœca gentilitas, Angelos cum Deo confundens, ex quo idololatria pullulavit, quæ adorabat simulacra, malis Angelis dedicata.

280 Abberrant quoque Sadducæi, & Epicuræi, dari Spiritus pernegantes: quandoquidem dantur in universo substantiæ omninò incorporeæ ex materia, & forma minimè compositæ. quæ Angeli appellantur.

281 Quùm Angeli non habeant sensus corporeos, quibus colligant species rerum, intelligunt per species è Deo inditas, in quibus res omnes naturales, clarissimè ~~compositæ~~.

282 Angeli præsent corporibus, omnibus, sibi que formare possunt corpora aerea, in quibus quamquam non exarceant opera vitæ, attamen omnia; quæ rebus vitalibus competunt, exercere prævalent, secundùm apparentiam. De his, sicut, & aliis §. antecedenti positis, non ut Theologi, sed ut merè Metaphysici agimus.

283 Anima rationalis *in statu separationis* à corpore, in quo, quùm potentias sensitivas solùm radicalitèr habeat; intellectivam, & volitivam retinet, cum habitibus, & speciebus quibus cum ex hac vita migravit.

284 Anima rationalis in tali statu præter dictas species habet item alias, quasque à Deo infusas recipit, quibus acquisitæ complentur, & quas ex hac vita detulit, elevantur: ita, ut quò plura nòverit in hac vita, eò plura cognoscat in altera.

De Ente spirituali accidentalis, ubi scientia.

285 **A**ccidentium spiritualium, quædam resident in voluntate, ut *Virtutes Morales*, ad Moralem Philosophiam spectantes: quædam in intellectu,

tu, quæ *virtutes intellectuales* vocitantur.

286 Virtus intellectualis dicitur : *Habitus determinans intellectum ad attingendum infalibiliter verum.*

287 Scientia, alia ex quinque virtutibus intellectualibus, supra in prima parte memoratis dividitur in *subalternatam*, & *subalternatam*; quæ in absentia subalternatis rationem postulat scientiæ, licet in statu imperfecto sit.

288 Adeò expressum est apud D. T. quamlibet scientiam esse simplicem, & indivisibilem qualitatem, seu habitum, ut hoc ipsum fateri, ex reconciatoribus aliqui non dedignentur.

289 Unitas *generica* scientiæ sumitur ex unitate abstractionis à materia, quam dicit obiectum scientificum, *Specificam* verò ex uni unitate principiorum.

290 Scientia, quùm sit certa & evidens, opinioni, & fidei Divinæ opponitur; ita ad actus opinionis, vel fieri non possint esse simul cum actu scientiæ in eodem intellectu, de eo formaliter obiecto. Similiter sentiendum est, de hõrum actuùm habitibus.

291 Oppositum iudicamus, si sit sermo de actu scientiæ in una parte, & de habitu opinionis ex alia: dummodò talis actus nullum habitum omninò, producat.

292 Atque hæc, Lector optimè, erant quæ nobis de Universa Philosophia scribenda, propagandaque proposuimus. In omnibus porrò D.T. ducem optimum sequimur, ut initio dicebamus; atque quanta quanta cura potuimus, eius vestigiis institimus. An præstiterimus, nec né, tu Lector incorruptius iudicabis. Nam si minùs imitatione tantam ingenii præstantiam consequi possumus, voluntate certè proximè accedimus, magistrumque conamur exprimere: quemadmodum de Præceptoresuo Francisco Victoria, Olim Canus aiebat. [a]

O. S. C. S. R. E. S.

Vt Balaguer, Cen. Reg.

D. D. Leonardus Soler de Cornelio, Rector.

[a] *De Loc. Theo. lib. 12. e. 1. Statim ab initis.*